

Кучма О.Л., професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, доцент

Вплив кримінальної відповідальності за ухилення від сплати ЄСВ на наповнення бюджету Пенсійного фонду України

Статтею 212¹ Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за умисне ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності або особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана його сплачувати, якщо таке діяння призвело до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у значних розмірах (карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років) Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у великих розмірах, караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Вищезазначені діяння, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів в особливо великих розмірах, караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

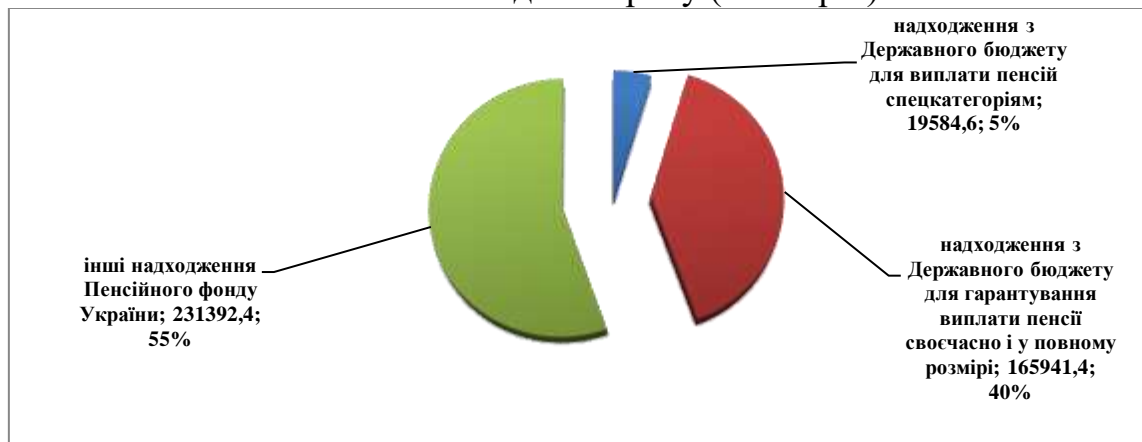
Також Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначено, що посадові особи, винні в порушенні законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Проте, незважаючи на законодавче врегулювання питання кримінальної відповідальності за порушення законодавства в частині повноти сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - ЄСВ), надходження ЄСВ відбувається на неналежному рівні.

Відповідно до статистичної інформації, розміщеної на сайті Пенсійного фонду України [1], бюджет Пенсійного фонду потребує значних надходжень з

Державного бюджету України для виконання своїх зобов'язань по виплаті пенсій. Статистика надходжень коштів до Пенсійного фонду України за січень-листопад 2020 року зображена у діаграмі 1.

Види надходжень до Пенсійного фонду України за січень-листопад 2020 року (млн. грн.)

Діаграма 1.

Як бачимо, доплата з Державного бюджету становить 40 відсотків від надходжень, що є достатньо високим показником, який свідчить про наявність недоїмки по надходженню коштів від ЄСВ до Пенсійного фонду України.

Відповідно до пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування припадає 85,6215% ЄСВ (за військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби), осіб рядового і начальницького складу 97,2515% ЄСВ).

За даними Державної податкової служби України станом на 01.11.2020 року сума надходжень від сплати ЄСВ становить 236 484,2 млн. грн. [2], що недостатньо для «самоокупності» Пенсійного фонду України.

Конституція України гарантує кожному право на соціальний захист, яке включає в себе право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Однією із складових, яка впливає на визначення права на пенсійне забезпечення та його розмір є страховий страж (період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов'язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню згідно із Законом України «Про

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і за який сплачено страхові внески).

Через несплату ЄСВ порушуються права як осіб, які працювали у такого роботодавця, так і кожного жителя України (адже, кошти із Державного бюджету, які були спрямовані до Пенсійного фонду України для пенсійних виплат, могли бути використані на інші потреби суспільства). Тому необхідно посилити контроль за виконанням страхувальниками своїх зобов'язань в частині сплати ЄСВ, та, за наявності підстав, вживати заходи щодо притягнення посадових осіб до відповідальності, в тому числі і до кримінальної відповідальності. Кримінальне законодавство лояльне до порушників та передбачає звільнення від кримінальної відповідальності, якщо особа, яка вперше порушила закон в частині сплати ЄСВ, до притягнення її до кримінальної відповідальності сплатить недоїмку, штрафні санкції та пеню (ч.4 ст.212¹ ККУ). Але важливо не тільки провести якісну нормотворчу роботу, з врахуванням Конституції України, міжнародних актів, судової практики, але і приділяти увагу правозастосовній діяльності.

Відповідно до статистичної інформації, розміщеної на сайті Верховного Суду, у першому півріччі 2020 року касаційний перегляд судових рішень у кримінальних провадженнях у сфері господарської діяльності (статті 199-233), становив 1,6% (26 осіб) від загальної кількості осіб, стосовно яких переглянуті судові рішення [3].

Аналіз судової практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності на підставі ст.212¹ Кримінального кодексу України показав дієвість лояльності до порушника у кримінальному законодавстві. Так, згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень із 01.01.2020 року у кримінальних справах порушених за ст.212¹ ККУ (з 01.01.2019 р.,) винесено 1 вирок, яким затверджено угоду про визнання винуватості та призначено покарання у виді штрафу в розмірі 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17 тис. грн.) та винесено 27 ухвал про звільнення від кримінальної відповідальності та закриття кримінального провадження на підставі ст.44, ч.4 ст.212¹ ККУ .

Співвідношення 1/27 свідчить про стимулювання перспективи кримінальної відповідальності виконувати зобов'язання. Разом з тим, незначна загальна кількість кримінальних проваджень (ст.212¹ ККУ) при великій сумі недоїмки свідчить про необхідність посилення контролю як за боржниками (виявленими) так і за якісним оформленням порушень та виявлення «нових» боржників. Зрозуміло, що ухилення від сплати ЄСВ не єдина причина дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, адже на наповнення згаданого бюджету впливає демографічна ситуація, рівень безробіття, розвиток економіки, розмір доходу, з якого справляється ЄСВ та ін., проте наявність великої недоїмки є істотною причиною дефіциту бюджету Пенсійного фонду України.

Конституційні засади кримінальної відповідальності а також конституційні засади підприємницької діяльності та соціального захисту збалансовані у законодавстві в частині сплати ЄСВ. Проте недостатньо тільки закріплення у законодавстві умов сплати ЄСВ та відповідальності за

порушення, необхідно активніше проводити роботу по виявленню боржників та вживати заходи щодо притягнення їх до відповідальності (стимулювати виконати зобов'язання щоб звільнити від кримінальної відповідальності).

Список літератури:

1.Огляд основних підсумків роботи Пенсійного фонду України за січень-листопад 2020 року / Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2127543-oglyad-osnovnyh-pidsumkiv-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-sichen-lystopad-2020-roku/> (дата звернення 08.12.2020)

2.Інформаційна довідка щодо сум надходжень коштів єдиного внеску / Державна податкова служба України. URL: https://data.gov.ua/dataset/c2691a5d-d2a1-4466-9524-52d5a4f35f46/resource/a0778514-203c-4ffe-8c41-3646b48819d9?inner_span=True (дата звернення 08.12.2020)

3.Аналіз здійснення правосуддя Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду у першому півріччі 2020 року / Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/KKS_analiz_KKS_i_pivr_2020.pdf (дата звернення 08.12.2020)